

Ds Jaco Zuurmond

Ester 2

Gemeente van de Levende,

De verleiding is groot om bij het lezen van het tweede hoofdstuk uit het boek Ester de machtigste man van onze huidige wereld te citeren. Het hoort blijkbaar bij de macht... zo'n Miss Universe verkiezing waar jij de eigenaar van bent, waar jij de vruchten van plukt... Het hoort blijkbaar bij de macht van alle tijden... bij de mannenmacht, wel te verstaan... dat je zo omgaat met vrouwen: Vrouwen als gebruiksartikel. 's Avonds naar binnen, 's ochtends weer naar buiten... En dan mag de volgende de koninklijke catwalk op... De huidige machtigste man van de wereld zou het overigens waarschijnlijk wat plastischer formuleren... En daarmee win je nog verkiezingen ook...

Op dit punt lijkt de hermeneutische kloof, de afstand tussen óns leven en het oude woord ineens bijzonder klein. De parallel valt niet te ontkennen.

Dat heeft ook dáár mee te maken dat we ons met onze lezing van het boek Ester letterlijk aan rand van het Oude Testament vinden. Daar, aan de rand, strekt de Bijbel zich a.h.w. heel bewust uit richting ons leven.

In het midden, Tora, daar klinkt a.h.w. Gods woord, Gods gebod tot het volk. Gij zult niet doden, kies het leven! In de schil daaromheen, de Profeten, wordt Israël op geroepen om toch vooral dit oude woord niet los te laten. Het gaat over jóu, roept de profeet ons toe: Gij zijt die man. En in de derde schil, de geschriften, daar gaat het kortgezegd over 'gewone mensen' in hun heel 'gewone leven' midden in die grote ingewikkelde wereld.

En daar, midden in de concrete wereld van macht en onderdrukking, is het bepaald niet altijd gemakkelijk om te leven met Gods woord. Hoe onmachtig zijn kleine mensjes, als Ester, als Noëlle, tegenover machtsinstituten als het Babylonische rijk, tegenover machtigen als de Babylonische koning?

Over macht gaat het in het boek Ester. Zeker in de eerste twee hoofdstukken die we lazen, waarin a.h.w. de rekvisieten worden opgesteld voordat straks het verhaal écht begint. Honderdzevenentwintig provincies telde het rijk van Koning Ahasveros, zo hoorden we vorige week. Maar we lazen ook van de val van koningin Wasti toen die weigerde te dansen naar de grillen van de koning. De boodschap was en is duidelijk, aan het systeem van de macht is iedereen, maar dan ook werkelijk iedereen, ondergeschikt.

En in zo'n machtssysteem wordt leven ingewikkeld. Wordt helemaal leven met God ingewikkeld. Wordt het ingewikkeld te leven met die droom van gerechtigheid, van vrede, van liefde. Als zelfs koningin Wasti er zagezegd 'aan moet geloven'... aan dat systeem van de macht dus... blijft er voor een ander geloof... voor geloof in andere waarden, in andere vormen van samenleven niet of nauwelijks meer ruimte over.

En het boek Ester wéét dat. Niet voor niets komt, zo ontdekten we vorige week, het woord God en de naam van God niet in dit boek voor... Zelfs het geloof in deze andere God wordt in het boek Ester niet benoemd. Er lijkt binnen het machtssysteem van Babylonië geen ruimte voor.

Het bijzondere is... dat Ester weliswaar de Babylonische naam is van de Hebreeuwse Hadassa... (er klinkt de naam van de godin Istar in door). Maar dat je als je 'Ester' in het Hebreeuws opschrijft een woord krijgt waarin het werkwoord 'verbergen' in doorklinkt. De rabbijnen verwijzen in hun uitleg van de feestrol Ester op dit punt graag naar een tekst uit het boek Deuteronomium:

"En ik, verbergen, ja verbergen zal ik mijn aangezicht op die dag". (Deu 31:18)

In het boek Ester gebeurt alles in het verborgene. Zelfs God... gebeurt in het verborgene. Alles kán alleen maar in het verborgene gebeuren... als de machtssystemen van de wereld alles-bepalend zijn geworden.

Dat overigens die machtssystemen, hoe knullig ze soms ook lijken – op veel visie kunnen we immers koning Ahasveros niet betrappen... hij laat door het hele verhaal heen zijn oor alleen maar hangen naar anderen... - ook dáárin kent de hedendaagse wereldpolitiek akelige parallellen... - maar dat machtssystemen minder neutraal zijn dan ze zich wellicht voordoen, daarover gaat óók het boek Ester.

Op dat punt hebben wij wél een achterstand op de hoorders van het boek Ester in de synagoge. Als in de synagoge tijdens het Purimfeest de Ester Feestrol wordt geopend hebben de synagogegangers altijd tijdens de Sabbat die aan feest voorafging een tekst uit het boek Deuteronomium. Het is de tekst die ook gebruikt wordt in het Joods Herdenkingsmonument op het Spui in Den Haag:

"Gedenk wat Amalek u gedaan heeft... vergeet het niet". (Deu 25:17)

Amalek... dat was de macht die Israël aanviel tijdens de tocht uit Egypte door de woestijn. Maar het kenmerk van Amalek was dat het Israël aanviel in de achterhoede. Waar de zwaksten zich bevonden. De vrouwen en de kinderen.

Gedenk wat Amalek u gedaan heeft – dat als een waarschuwing aan de lezer, voordat het boek Ester geopend wordt. Let op... En let vooral goed op of dat machtsstelsel waarin jij leeft wel zo neutraal is als het zich voordoet. Let op... of niet ook nu weer de zwaksten, zoals zo vaak, het kind van de rekening zijn...

Bijbelvaste synagogegeangers... zouden vervolgens opgeveerd zijn bij het horen van de manier waarop Mordechai vandaag aan ons werd voorgesteld.

'Zoon van Kis' wordt Mordechai geïntroduceerd.

Zoon van Kis... ja, ik vrees toch dat onze hedendaagse christelijke catechisatie tekort schiet om bij ons de associatie op te roepen waar de tekst wel degelijk op uit is... Iemand een idee waar je aan kán denken bij het horen van de term 'zoon van Kis'?

Saul – koning Saul – was 'zoon van Kis'. Mordechai is dus een nazaat van koning Saul. De eerste koning van Israël.

Maar nu komt het... wie eerst, bij wijze van leeswijzer, heeft gehoord 'gedenk wat Amalek u gedaan heeft'... en wie vervolgens een directe verwijzing hoort naar Saul...

... die zou (idealiter) eigenlijk ook moeten denken aan het verhaal van koning Saul en koning Agag 'de Amalekiet'....

In één zin...: Saul verslaat daar Amalek... om vervolgens weliswaar het gewone volk te doden... doch de koning en zijn rijkdom te sparen... Ofwel... Saul versloeg weliswaar Amalek... maar nam vervolgens de belangrijkste karaktertrek van Amalek zelf over: dat de zwaksten het gelach moesten betalen ten koste van de sterken. En dát was, volgens dat aloude verhaal, de oorzaak van de val van Saul.

We zullen het er vast nog over hebben, de komende weken. Bijvoorbeeld over twee weken, als collega Sonneveld u Haman voor zal stellen – Haman, de Agagiet. Haman, de Amalekiet dus...

Ofwel... in het boek Ester wordt a.h.w. het oude verhaal van Saul en Agag herschreven, herverteld. In een andere context. In een nóg ingewikkelder context. Maar midden in die ingewikkelde context, van ongekende macht een de bovenkant... en ongekende onmacht aan de onderkant van de samenleving... speelt wel die aloude vraag... De vraag van recht en onrecht... een vraag van leven of dood. Mag het leven nog zo ingewikkeld zijn... macht je als klein mensje, als klein meisje, Ester, Noëlle, nog zo weinig te vertellen hebben – als zelfs koning Wasti niets te zeggen heeft -... ondertussen staat álles op het spel. Staat de menselijkheid op het spel.

Wat heeft een klein, eenvoudig mensje, meisje, Ester, Noëlle, Jorike... of jongetje, Ton, nu eigenlijk in te brengen tegen zulke over-proportionele, bovenmenselijke machten? Dat is de vraag waar het boek Ester over gaat. En het antwoord is: Alles.

Alles! Maar... heel subtiel. In het verborgene. In ingewikkelde tijden win je de oorlog niet door grootse principes. Zie Wasti. En tegelijk... is het zaak te voorkomen dat je door áltijd álles te relativiseren uiteindelijk eindigt in totale principeloosheid. Juist daar in het verborgen van het kleine leven... staat álles op het spel.

We gaan het horen, de komende weken, hier in de Ontmoetingskerk. We zullen Ester volgen op haar lange mars door de instituten, zagezegd.

Maar nu al klinkt... misschien... toch iets door van belofte. (Al weet je dat in het boek Ester nooit zeker – alles is verborgen). (Maar toch:) Als de koning kennis maakt met Ester klinkt ineens een nieuw woord door. Ester, die op raad van oom Mordechai haar Joodse afkomst niet bekend had gemaakt, maar als zij bij de koning komt gebeurt er iets bijzonders...

"En de koning voelde voor Ester meer liefde dan voor alle andere vrouwen..." (Est. 1:17)

Van Ester wordt nadrukkelijk verteld dat ze niets mee nam toen ze naar de koning ging.

Het lijkt haast Marilyn Monroe... die, toen haar werd gevraagd wat ze in bed droeg, antwoordde 'alleen Chanel No. 5'.

Ook Ester draagt vooral haar schoonheid. Maar daarnaast misschien toch nog iets anders. In het verborgene. Diep van binnen. Waar dat aloude woord huist van Recht en Vrede.

Ester, als ze bij de koning komt, heeft alleen liefde bij zich.

Alleen liefde...

En precies dat zal de sleutel zijn tot het hele verhaal. Hoe groot de tegenmacht ook is...

De zachte krachten zullen zeker winnen

De zachte krachten zullen zeker winnen

in 't eind -- dit hoor ik als een innig fluistren

in mij: zoo 't zweeg zou alle licht verduistren

alle warmte zou verstarren van binnen.

De machten die de liefde nog omkluistren
zal zij, allengs voortschrijdend, overwinnen,
dan kan de groote zaligheid beginnen
die w'als onze harten aandachtig luistren

in alle teederheden ruischen hooren
als in kleine schelpen de groote zee.
Liefde is de zin van 't leven der planeten

en mensche' en diere'. Er is niets wat kan storen
't stijgen tot haar. Dit is het zeekre weten:
naar volmaakte Liefde stijgt alles mee.
(Henriëtte Roland Holst, 1869-1952)

Amen

Zingen: Lied 500: 1, 4
1 Uit uw verborgenheid
voorbij aan onze grenzen,
straalt lichte eeuwigheid
als daglicht voor de mensen.
Uw wijde hemel welft
zich rond over de aarde.
Gij zult op vaste grond
ons voor het donker sparen.

4 Uit uw verborgenheid
ons zo te na gekomen,
deelt Gij in onze nacht
en zaait er nieuwe dromen.
Zolang het donker duurt,
de moed ons wordt ontnomen,
voed ons dan met de hoop
dat Gij voorgoed zult komen.